

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора медичних наук, професора завідувача відділу серцевої недостатності ДУ «Національний науковий центр «Інститут кардіології імені академіка М.Д. Стражеска» НАМН України», Воронкова Леоніда Георгійовича на дисертаційну роботу Єпанчінцевої Ольги Анатоліївни на тему: «Зміни структурно-функціонального стану міокарда та якості життя у пацієнтів з ішемічною хворобою серця після реваскуляризації міокарда», на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.11 – кардіологія

Актуальність теми, зв'язок із державними чи галузевими науковими програмами. У структурі захворюваності населення України, ішемічна хвороба серця (ІХС) займає провідне місце і є на сьогоднішній день основною причиною смертності населення. У зв'язку з цим, рішення даної проблеми є одним з найважливіших завдань сучасної медицини.

Основним методом хірургічної реваскуляризації у пацієнтів зі стабільною ІХС є операція шунтування вінцевих артерій (ШВА). Навіть успішне хірургічне лікування ішемічної хвороби серця супроводжується серцево-судинними, легневими, церебральними ускладненнями, що не дивно. Удосконалення технологій підготовки, методики виконання ШВА та післяопераційного ведення хворих дало змогу суттєво зменшити періопераційну смертність, імовірність виникнення ранніх і пізніх післяопераційних ускладнень. Тому визначення незалежних факторів, які впливають на виникнення ускладнень, має особливе значення для підготовки пацієнтів із стабільною ІХС до реваскуляризації та термінів післяопераційного спостереження, у тому числі для забезпечення належної прихильності до лікування.

Важливими індикаторами успішності операції є сприятливі зміни структурно-функціонального стану міокарда та динаміка якості життя (ЯЖ) пацієнтів. Оцінювання ЯЖ є одним з найбільш цінних інструментів визначення того, наскільки реалістичними виявилися очікування пацієнта від проведеного

лікування, а також позиціонується як один з інтегральних клінічних виходів. Прогнозування післяопераційної динаміки фракції викиду лівого шлуночка (ФВ ЛШ) у пацієнтів з проміжною ФВ ЛШ (40-45%) ще не було предметом спеціальних наукових досліджень.

Викладене свідчить про гостроту та складність обраної наукової проблеми, а завдання, що поставлені та вирішені здобувачем у даній дисертаційній роботі, є, безсумнівно, актуальними і своєчасними.

Кваліфікаційна наукова праця здобувача виконана в межах науково-дослідної роботи кафедри функціональної діагностики Національної медичної академії післядипломної освіти імені П.Л. Шупика «Оцінка ризику рецидивуючого перебігу та розробка шляхів профілактики пароксизмальних тахіаритмій при тривалому спостереженні» (номер державної реєстрації 0114U002466) та самостійної науково-дослідної роботи «Зміни структурно-функціонального стану міокарда та якості життя у пацієнтів з ішемічною хворобою серця після реваскуляризації міокарда» (номер державної реєстрації 0113U006440).

Ступінь обґрунтованості та достовірності основних наукових положень, висновків та рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Викладені в дисертації наукові положення підтверджені дослідженнями на достатньому та репрезентативному матеріалі, виконаними на високому методичному рівні. Висока достовірність головних положень і висновків дисертації підтверджена значним матеріалом дослідження (728 пацієнтів). Рекомендації по практичному використанню результатів дослідження обґрунтовані та підтверджені на практиці. Всі наукові положення та висновки, представлені в дисертаційній роботі цілком обґрунтовані, впливають з мети дослідження, мають теоретичне та практичне значення.

Звертає на себе увагу той факт, що автором проаналізоване значне число вітчизняної та зарубіжної літератури з проблем кардіології та кардіохірургії. Це дозволило представити методологічно правильно оформлений перший розділ, що містить заключне резюме відповідно меті та завданням дослідження.

Сформульовані висновки дисертації ґрунтуються на аналізі наведених положень, логічно виходять з них, відповідають поставленій меті. Використаний математичний і статистичний апарат для оброблення отриманих даних, зокрема параметричні й непараметричні методи статистичного аналізу, доцільні й обґрунтовують вірогідність результатів дослідження.

Слід також зазначити, що дослідження проводилось протягом 2011–2018 років, науковою базою була кафедра функціональної діагностики НМАПО імені П. Л. Шупика, а практичною – ДУ «Інститут серця МОЗ України».

Матеріали дисертаційної роботи Єпанчінцевої О.А. достатньо повно оприлюднені у виданнях, затверджених переліком МОН України, неодноразово були представлені й обговорені на наукових конференціях, конгресах і форумах, у тому числі за кордоном.

Наукова новизна, теоретична та практична значущість дослідження.

Наукова новизна роботи полягає в тому, що автор узагальнив і систематизував підходи до вибору методу реваскуляризації у пацієнтів зі стабільною ІХС, вдосконалив способи покращення перебігу хвороби після хірургічної реваскуляризації міокарда та провів моніторинг змін структурно-функціонального стану міокарда та якості життя пацієнтів при тривалому проспективному спостереженні. Визначено фактори, що дозволяють передбачити менш сприятливу динаміку ЯЖ та вивчені вихідні особливості категорій пацієнтів з різною післяопераційною динамікою ФВ ЛШ.

Принципово новими є визначення предикторів виникнення ранніх і пізніх ускладнень після операції ШВА, що можуть бути реалізовані при передопераційній підготовці та тривалому післяопераційному веденні пацієнтів.

Робота має чітку практичну направленість і повністю відповідає потребам і очікуванням клініки. Автор розробив конкретні та чіткі рекомендації щодо перед- та післяопераційної корекції змін функціонального стану міокарда та нирок. На підставі отриманих даних, розроблено практичні рекомендації з вибору методу реваскуляризації міокарда при стабільній ІХС.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено в роботу відділу діагностики патології серця та магістральних судин ДУ «Інститут серця МОЗ України», кардіологічного відділення Київської міської клінічної лікарні № 3, КЗ КОР «Київський обласний кардіологічний диспансер», відділення кардіології КП «Дніпропетровський обласний клінічний центр кардіології та кардіохірургії», клінічної лікарні «Феофанія» Державного управління справами, відділенні кардіохірургії Міжнародної клініки «Medpark» Молдови, та діяльність кардіохірургічного відділення КУ «Обласної клінічної лікарні ім. О.Ф.Гербачевського» Житомирської обласної ради.

Аналіз отриманих результатів свідчить про ефективність та об'єктивність запропонованої тактики передопераційної підготовки та післяопераційного ведення пацієнтів. Розроблені заходи призвели до статистично підтвердженого зниження частоти розвитку ранніх ускладнень та пізніх подій.

Повнота викладу матеріалів дисертації в опублікованих працях і авторефераті.

Матеріали дисертації викладено в 55 наукових працях, із них 34 – у спеціалізованих медичних виданнях, рекомендованих МОН України, 4 – у закордонних виданнях, отримано 5 патентів на корисну модель. Матеріали дисертаційної роботи пройшли достатню апробацію (19 доповідей) на різноманітних конгресах і конференціях в Україні та за її кордонами. Основні теоретичні положення та практичні результати дисертаційної роботи доповідались і обговорювались на таких форумах: «Дні аритмології в Києві» (Київ, 2009), науково-практична конференція «Інтервенційні та медикаментозні підходи до ведення хворих з порушеннями ритму серця» (Київ, 2011), 4-ий Об'єднаний конгрес серцевих хірургів Польщі та серцево-судинних хірургів України (Жешув, 2011), 4-ий Всеросійський з'їзд аритмологів (Москва, 2011), XIII Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2012), 18-ий Всеросійський з'їзд серцево-судинних хірургів (Москва, 2012), 5-ий Всеросійський з'їзд аритмологів (Москва, 2013), XIV Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2013), IV Науково-практична конференція Асоціації

аритмологів України з міжнародною участю (Київ, 2014), XVI Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2015), XVII Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2016), 85-ий Європейський конгрес з атеросклерозу (Прага, 2017), XVIII Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2017), 9-та науково-практична конференція «Дні аритмології в Києві» (Київ, 2017), 86-ий Європейський конгрес з атеросклерозу (Лісабон, 2018), науково-практична конференція «Функціональна діагностика серцево-судинних хвороб» (Київ, 2018), Європейський конгрес з серцевої недостатності (Відень, 2018), XIX Національний конгрес кардіологів України (Київ, 2018), 12-ий Конгрес товариства торакальних і серцево-судинних хірургів Греції (Афіни, 2018).

Зміст автореферату ідентичний основним положенням дисертації та оформлений відповідно до існуючих вимог.

Оцінювання змісту дисертації.

Назва роботи відповідає суті змісту; дисертація побудована та викладена відповідно до оновлених вимог, складається зі вступу, восьми розділів (у тому числі огляду літератури, дизайну дослідження, 6 розділів власних досліджень), аналізу та узагальнення результатів досліджень, практичних рекомендацій, висновків.

Текст дисертації наведений на 406 сторінках (268 сторінок основного тексту). Список використаних джерел включає 462 найменування.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, чітко сформульовані мета та завдання дослідження, наукова новизна та практична значимість отриманих результатів. Мета роботи полягала у покращенні результатів реваскуляризації міокарда у пацієнтів зі стабільною ІХС шляхом обґрунтування вибору методу реваскуляризації, визначення предикторів виникнення ускладнень, моніторингу змін структурно-функціонального стану міокарда та якості життя пацієнтів при тривалому проспективному спостереженні.

Перший розділ являє собою послідовний аргументований аналіз наявних літературних даних із досліджуваної проблеми.

У розділі дизайн дослідження наведена докладна клінічна характеристика обстежених пацієнтів і детальний опис використаних у роботі лабораторних та інструментальних методик, що є адекватними меті та завданням дослідження.

Розділи 3 – 8 містять детальну інформацію про результати дослідження, добре ілюстровані таблицями та рисунками. Отримані дані статистично оброблені та дають об'єктивне уявлення про характер виявлених змін і закономірностей.

У розділі «Узагальнення результатів досліджень» проведений аналіз отриманих даних інколи у співставленні з результатами схожих світових досліджень. Сформульовані концепції, що пояснюють особливості відбору пацієнтів для виконання реваскуляризації міокарда, особливості передопераційної підготовки та тривалого післяопераційного ведення з метою зменшення кількості ранніх післяопераційних ускладнень та пізніх подій, характеризують динаміку якості життя та ФВ ЛШ після операції ШВА.

Кожен розділ дисертації Єпанчицевої О.А. завершується висновками, що стисло висвітлюють основні положення. У розділах власних досліджень представленої наукової праці не міститься даних, отриманих у кандидатській дисертації здобувача.

Висновки дисертації повністю відображають проведений комплекс досліджень і відповідають поставленій меті та завданням дослідження. Практичні рекомендації представлені лаконічно та зрозуміло. Для повноти сприйняття дисертації у додатках наведено допоміжні матеріали.

Недоліки дисертації щодо змісту і оформлення:

1. При характеристиці змін структурно-функціонального стану міокарда більш доцільно використовувати словосполучення «динаміка фракції викиду», а не «зміни фракції викиду».

2. При характеристиці лікування, що пацієнти отримували на пізніх етапах після втручання, коректніше говорити про «недостатнє дотримання рекомендованого при виписці лікування», а не про «прихильність пацієнтів до лікування».

Зауваження не носять принципового характеру та не впливають на оцінку наукової та практичної цінності дисертації.

Питання, що необхідно обговорити у вигляді дискусії:

1. Якими Ви вбачаєте практичні наслідки здійсненого Вами аналізу динаміки показників якості життя після реваскуляризації вінцевих артерій?
2. Вами встановлені предиктори ранніх післяопераційних ускладнень. Як отримані дані можуть змінити підготовку пацієнтів зі стабільною ІХС до реваскуляризаційних втручань?

Висновок. Дисертаційна робота Єпанчінцевої Ольги Анатоліївни на тему «Зміни структурно-функціонального стану міокарда та якості життя у пацієнтів з ішемічною хворобою серця після реваскуляризації міокарда», представлена на здобуття наукового ступеня доктора медичних наук, є самостійним завершеним науковим дослідженням, в якому міститься вирішення актуальної науково-практичної проблеми кардіології – підвищення безпечності та ефективності реваскуляризаційних втручань у пацієнтів з ІХС.

Дисертаційна робота О.А. Єпанчінцевої за актуальністю, методологічним рівнем, ступенем обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, практичною значущістю отриманих результатів та повнотою їх представлення в опублікованих працях, цілком відповідає вимогам пп. 9, 10 «Порядку присудження наукових ступенів» МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора наук, а здобувач заслуговує на присудження наукового ступеня доктора медичних наук за спеціальністю 14.01.11 – Кардіологія.

Офіційний опонент:

доктор медичних наук, професор
завідувач відділу серцевої недостатності
ДУ «ННЦ «Інститут кардіології
імені академіка М.Д. Стражеска» НАМН України»

Л.Г. Воронков

НАЦІОНАЛЬНИЙ НАУКОВИЙ ЦЕНТР
ІМЕНІ АКАДЕМІКА М.Д. СТРАЖЕСКА
ЗАСВІДЧУЮ
Начальник відділу кадрів Л.М. Турліца
«24» травня 2018 р.